

Grundlæggende undervisningsmateriale

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

44296

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

1. Uddannelsesmålets sammenhæng til FKB og TAK

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud hører til i den fælles kompetencebeskrivelse (FKB) nr. 2629: 'Pædagogisk arbejde med børn og unge'.

Rammerne for forældresamarbejdet er beskrevet i Lov om social service, hvor der bl.a. står: *"Dagtilbudene skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og støtte det enkelte barns tilegnelse og udvikling af sociale og almene færdigheder med henblik på at styrke det enkelte barns alsidige udvikling og selvværd og at bidrage til, at børn får en god og tryk opvækst."* (Ibid. § 8. stk. 2). Lovgivningsmæssigt stilles der krav om et tæt samarbejde med forældrene.

Uddannelsen vil som oftest være relevant for flere af målgrupperne i FKB'en. Det vil sige

- Dagplejere samt pædagogmedhjælpere ansat i pædagogiske dagtilbud for børn i alderen 0-14 år. Kompetenceudviklingen vil her omhandle følgende arbejdspladser: SFO, dagpleje, vuggestuer, børnehaver, integrerede institutioner og fritidshjem.
- Dagplejere og pædagogmedhjælpere ansat i særlige dagtilbud for børn med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Arbejdsfunktioner

I forbindelse med forældresamarbejde er den primære arbejdsfunktion i dagtilbudene at fremme børns udvikling, trivsel og selvstændighed i et samarbejde med forældrene. Forældresamarbejdet omhandler dialog og kommunikation med forældrene om det enkelte barn og om de rammer og muligheder, der præger den pædagogiske praksis. Forældresamarbejdet bevæger sig inden for to felter: Den formelle og uformelle kontakt. Det uformelle forældresamarbejde handler om det daglige møde mellem forældre og pædagogisk personale. Det formelle forældresamarbejde handler dels om den overordnede forældreindflydelse og dels om det systematiserede forældresamarbejde. Konkret kan arbejdsfunktionen i forbindelse med forældresamarbejde omhandle:

- Daglig kommunikation med forældrene om børnenes trivsel og udvikling - herunder også almindelig høflighed og smalltalk
- Planlagte/systematiske forældresamtaler
- Svære forældresamtaler
- Her-og-nu-samtaler – pludselige hændelser (fx sygdom, ulykker), der kræver, at den pædagogiske medarbejder træder til her og nu

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

- Inddragelse af og samarbejde med forældrene i planlægning og tilrettelæggelse af det pædagogiske dagtilbud - fx i forhold til arbejdet med fælles værdisættelse og virksomhedsplan
- Inddragelse af og samarbejde med forældre ved afholdelse af særlige forældrearrangementer. Det kan ske via forældrebestyrelsen
- Inddragelse af og samarbejde med forældrene ved arbejdet med pædagogiske læreplaner. Det skal ske via forældrebestyrelsen
- Den pædagogiske medarbejders overvejelser over egen rolle og position i forhold til forældresamarbejde
- Praksisfællesskabets overvejelser over og fælles værdisættelse af arbejdet med forældresamarbejde
- Overvejelser over mulighedsbetingelser for det pædagogiske arbejde og for det tilknyttede forældresamarbejde.

Begrundet sammenhæng mellem uddannelsesmål og FKB

Udvikling og læring gennem dialog

I takt med samfundets udvikling ses videndeling, refleksivitet, deltagelse, dialog og samvær med andre som de bærende elementer for læring.

Det er gennem dialogen og samarbejdet, at man lærer. Det betyder, at kommunikation og samarbejde med forældre bliver pædagogisk i sig selv, fordi samarbejdet får som mål, at begge parter lærer noget. Forældre skal ikke forklares eller anvises løsninger, men dialogen skal have som mål, at den er udviklende for begge parter.

Samtaler kan her ses som relationer. Man kan tale om både indre¹ og ydre² samtaler (se fx Tom Andersen, 1996, s. 41). Kommunikationen har som mål at udvide de tre aktivitetsformer *sanse*, *vide* og *handle* i såvel de indre som de ydre samtaler. Dialogen bliver derved en søgeproces, som mennesker sammen bevæger sig ind i. Målet er afklaring, indsigt og forståelse.

Dialoger gør det muligt at udvikle sig; det vil sige at forandre sig i forholdet til sig selv, de andre parter og 'det', som samtalen drejer sig om. Begreber som gensidig forståelse og det fælles tredje³ inddrages her (Benedicte Madsen, 1996).

I denne forståelse bliver dialogen et udviklingsværktøj og et forandringsredskab. Det er gennem dialogen, at der skabes muligheder for forandring – ikke bagefter eller før...

¹ Den indre samtale, som den samtale eller de refleksioner, den enkelte har med sig selv - inden i sig selv - under en given samtale med en anden.

² Den ydre samtale er den samtale, som parterne begge hører, og som begge er fælles om at skabe og vedligeholde.

³ Det fælles tredje: Det samtaleindhold, som parterne er enige om at rette deres opmærksomhed imod.

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

Disse forestillinger om læring gennem udvikling og dialog er centrale for forståelse af intentioner med forældresamarbejde. Ideelt set skal forældresamarbejde mere ses som et fælles læringsrum end et samarbejdsrum.

Forældresamarbejde som et spændingsfelt mellem barnet, forældre og den pædagogiske medarbejder

På baggrund af en brugerundersøgelse i forbindelse med evaluering af dagtilbud for børn (for Socialministeriet, 2003) konkluderes, at *”alle, høj som lav er enige om, at forældresamarbejde er godt. Forældresamarbejdet er et nødvendigt grundlag for at ... skabe kvalitet i dagtilbudene Forældrene tages alvorligt og deres krav om kvalitet i dagtilbudene ligeså”* (Björg Kjær, 2003, s. 70⁴).

Værdisættelsen af forældresamarbejdet skal ses i tilknytning til udviklingen i samfundet. Man taler i dag om det komplekse samfund. Der sættes fokus på det enkelte individs udfoldelser og selvrealisering. I dagens samfund er normer, værdier og holdninger til pædagogik, opdragelse og samarbejde ikke fast definerede størrelser, men størrelser, der konstant er under forandring og konstant til forhandling. Se fx Socialforskningsinstituttets undersøgelse om opdragelse og værdier⁵.

I denne sammenhæng kan man se forældresamarbejdet som et spændingsfelt mellem barnet, forældrene og de pædagogiske medarbejdere. Udtrykket spændingsfelt anvendes, fordi roller, relationer og synet på disse har ændret sig markant som følge af samfundets udvikling. Det kræver andre måder at håndtere samarbejdet på. Centrale temaer er her fleksibilitet, omstillingsevne og parathed.

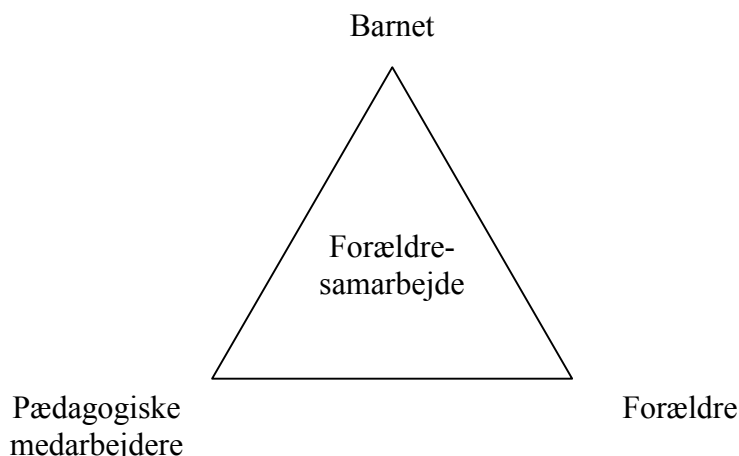
I kapitlet 'Ideer til tilrettelæggelse', vil der være en række forslag til, hvordan det 'nye' samarbejde kan håndteres. De nye roller og relationer kan skitseres med følgende model:

⁴ Björg Kjær: *Forældre og forældresamarbejde – hvordan omtales forældre og hvordan udtaler de sig?* Artikel i: *Udvikling og perspektiver Dagtilbud til børn – Rapport 3*. Evaluering foretaget for socialministeriet, marts 2003. Rapporten kan downloades fra hjemmesiden www.social.dk.

⁵ Dines Andersen og Anne-Dorthe Hestbæk: *Ansvar og værdier. En undersøgelse i børnefamilier*. Socialforskningsinstituttet 99:22, 2000. www.sfi.dk.

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

Nedenfor gives en række eksempler på, hvad de nye roller og relationer består i, og hvordan de kan håndteres.

Pædagogiske medarbejdere

- **Dialog:** Rollen som pædagogisk medarbejder har ændret sig fra ekspertrol- len (anvisende) til en mere dialogorienteret og støttende rolle. Autoriteten er ikke længere givet, og denne rolle kan derfor skabe usikkerhed blandt det pædagogiske personale.

Björg Kjær (2003, s. 79) formulerer det sådan, at en del af de pædagogiske medarbejdere ”ikke føler sig rustet til at udføre forældresamarbejdet og kommunikationen med forældrene godt nok eller med tilstrækkeligt fagligt overskud til ikke at blive bange for kritik og derfor kan have tendens til at forsvare sig selv på grund af dårlig selvtillid som professionsgruppe”. Han foreslår, at de pædagogiske medarbejdere arbejder med eget fagligt selv- værd og selvtillid, samt at de arbejder med kommunikation og dialog, der fx tager afsæt i anerkendende forholdemåder⁶.

- **Signalværdi:** Der er et øget fokus på de pædagogiske medarbejders sig- nalværdi: Signalværdi handler om, at de pædagogiske medarbejdere kan forklare sig pædagogisk, og at de kan ’sælge sig selv’. Peter Ø. Andersen beskriver det ved, at *pædagogens rolle i disse år er udsat for forandrings- pres. Pædagoger skal i højere grad vise tydelige resultater, de skal evalu- eres, og ikke mindst skal de tydeliggøre, at deres arbejde er menings-fuldt, ikke blot overfor forældre, lærere og børn, men også overfor hinanden, an- dre faggrupper ...* (Peter Ø. Andersen, 2003, s. 10).

⁶ Anerkendende forholdemåder (AI): At skabe et løsningsorienteret, konstruktivt fælles tredje: At tale om mulig- heder (muligheder skaber fremadrettethed og er konstruktivt) og kompetencer til at ændre. Bruge refleksion som læring.

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

Der stilles ikke kun krav om at kunne formulere sin faglighed. Der stilles også krav om en anden faglighed, der ikke som tidligere alene handler om at begrunde sig ved teorier, men også ved en mere kontekstafhængig og helhedsorienteret tilgang, hvor observationer, teorier og forslag til løsninger inddrages. Der sættes herved fokus på at skabe et refleksivt forhold mellem teori og praksis.

- **Formidlings- og forhandlingsaspektet** bliver derved en betydningsfuld opgave for de pædagogiske medarbejdere. Kravene kan ifølge Peter Ø. Andersen imødekommes ved, at de pædagogiske medarbejdere tilegner sig et analytisk og beskrivende fagsprog, og at de indtager en observerende og beskrivende position. Dette fagsprog og denne position kan danne afsæt for refleksioner over den pædagogiske praksis og dokumentation af det pædagogiske arbejde (Ibid. s. 12). Derved skabes mulighed for en synliggørelse af det pædagogiske arbejde og den nye pædagogiske faglighed.

Det nye fagsprog giver mulighed for at sætte fokus på dialog og fælles undersøgelse af praksis. Der skabes også mulighed for at kunne indtage helikopterperspektiv – det vil sige se på mulighedsbetingelser for handlinger⁷ og reflektere over forudsætninger og præmisser for at godt forældresamarbejde - herved kan man arbejde med at undgå, at skylds- og ansvarsproblematikker forskydes til den enkelte pædagogiske medarbejder. Samtidig bliver det muligt at bruge kollegafællesskabet til sparring og supervision og til at skabe kollektive løsninger på det gode forældresamarbejde.

Forældre

- **Forældrene er blevet brugere - og også kunder - af et offentligt service-tilbud.** Hvordan denne rolle håndteres i dagtilbuddet er af væsentlig betydning for relationen mellem pædagogiske medarbejdere og forældrene. Skal kunden altid tilfredsstilles; kan man stille krav til kunden? Spørgsmålene har stor relevans, idet det i vejledningen til lovgrundlaget tydeliggøres, at forældrene fortsat har hovedansvaret for barnet og at dagtilbuddets indsats må afstemmes i forhold til dette (Vejledning om Dagtilbud til børn efter lov om social service, 1997, s. 11).

Håndtering af disse anderledes roller kan fx ske ved at arbejde på at se opgaven (som defineret i lov om social service) som en fælles opgave, alle har medansvar for at bidrage til at løse.

⁷ Ved mulighedsbetingelser forstås 'mødet mellem den enkeltes aktualisering af mulighederne og de aktuelle læringsmuligheder i konteksten'.

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

- **Forældretyper i dag** stiller andre og forskellige krav til dagtilbuddet. I megen litteratur (se litteraturliste) beskrives, hvorledes forældrenes ønske om indflydelse og deres iver for at sikre deres barn optimale udviklingsmuligheder skaber nye udfordringer for forældresamarbejdet.

Der tales fx om servicerende og iscenesættende forældre. Margrethe Brun Hansen (2001) bemærker en række fællestræk ved forældretyper i dag: Usikkerhed over for at påtage sig voksenrollen, manglende lydhørhed over for barnet, social ansvarlighed, når det drejer sig om deres eget barn, men ikke over for resten af børnene ... Forældre kan i dag have en anden tilgang til pædagogikken end de pædagogiske medarbejdere, og mødet mellem forældre og medarbejdere kan derfor være præget af interessekonflikter.

Samarbejdet mellem de 'nye forældre' og de pædagogiske medarbejdere kan ifølge Bjørg Kjær (2003, s. 72) være et dilemma: *På den ene side er forældreinddragelse, forældreindflydelse og forældresamarbejde altså en etableret selvfølge – ikke mindst i lovgrundlaget. På den anden side er ingen [de pædagogiske medarbejdere] helt overbeviste om, at forældrene nu også er så gode til at være forældre, som de burde. Og heri består forældresamarbejdets dilemma*". Håndtering af dette dilemma befordres af, at de pædagogiske medarbejdere arbejder på at undgå en 'dem-og-os-tankegang'. Ved at de pædagogiske medarbejdere arbejder bevidst med egne fordomme, opdragelsesværdier, livsformer og fortolkningsprocesser og ved at reflektere over betydning af egne normer og holdninger i forældresamarbejdet skabes mulighed for en større gensidig forståelse.

Samarbejdet med forældrene kan fx tage afsæt i en anerkendende tilgang med fokus på indholdsniveauet i kommunikationen – det fælles tredje, sagen, indholdet. Benedicte Madsen udfolder denne forståelse af kommunikationen i 'kommunikationstrekanten', som er en grundmodel for en samtale mellem to parter, der har en fælles sag – et fælles tredje (Benedicte Madsen, 2000).

Individualisering

- **Samfundets øgede fokus på det enkelte individs udvikling** og selvrealisering har skabt et andet syn på barnet. Det værdisættes i langt højere grad, at barnet høres og inddrages i familiens beslutninger, og at barnet udvikler værdier som personlig frihed, ansvarlighed, solidaritet og ærlighed⁸. For den servicerende forældretype kan det betyde, at *"barnet bliver famili-*

⁸ Se Socialforskningsinstituttets undersøgelse af ansvar og værdier i børnefamilier (2000): Dines Andersen og Anne-Dorthe Hestbæk: *Ansvar og værdier. En undersøgelse i børnefamilier*. Socialforskningsinstituttet 99:22, 2000 (www.sfi.dk).

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

ens helt centrale person” (Margrethe Brun Hansen, 2001, s. 53-54). Ved forældresamarbejde kan dette barnesyn skabe interessekonflikt i forhold til dagtilbuddets arbejde med sociale aspekter som deltagelse og ansvar i fællesskaber med andre børn. Vægter forældrene hensynet til deres barn (det enkelte individ), kan det kollideres med hensynet til børnegruppen som helhed (fællesskabet). Dette barnesyn udfordrer forældresamarbejdet og fordrer, at de pædagogiske medarbejdere synliggør deres faglighed og indgår i dialog med forældrene. For at skabe de bedste muligheder for ’udvikling gennem dialog’ kan fokus for dialogen være at undre sig sammen med forældrene og derved bidrage til at sætte fokus på indholdsniveauet – det fælles tredje. Det giver mulighed for fælles fordybelse og fælles refleksioner over den fælles opgave, som bl.a. er at bidrage til at *udvikle børns selvstændighed og evner til at indgå i forpligtende fællesskaber* (uddrag af Lov om social service, § 8, stk. 4). Forældrebestyrelsen kan også deltage i at arbejde med at skabe fælles værdisæt og visioner.

Disse nye relationer og roller udfordrer forældresamarbejdet

Björg Kjær beskriver denne udfordring meget rammende:

”Forældresamarbejdet i dets forskellige former står altså over for nogle vanskeligheder med at kombinere det principielle og det konkrete. Med at kombinere det saglige og professionelle med det nære og personlige. Forældresamarbejdets succes eller fiasko handler om, hvorvidt samspillet giver plads til et syn på forældre som værende i stand til at kombinere forælderrollens dybt personlige involvering med en evne til at foretage nøgterne iagttagelser og komme med saglige argumenter. Det handler også om, hvorvidt pædagogens nødvendige personlige engagement blokerer for en professionel forholder sig til forældres kritik, synspunkter og eventuelle ændringsforslag. Det handler om, hvor grænsen går mellem respekt for andres iagttagelser, argumenter og analyser på den ene side og en konsolidering af positioner og roller på den anden. Det handler om at få ændret en massiv konsensuskultur til en debatkultur, hvor det er muligt at være uenige med hinanden uden, at man på grund af selve uenigheden, eller blot det at noget påpeges, klassificeres som dårlige forældre eller dårlige pædagoger” (Björg Kjær, 2003, s. 81).

Disse overvejelser og refleksioner over præmisser og forudsætninger for forældresamarbejde i dagens dagtilbud er afsættet for forslag til temaer og indhold af disse i uddannelsesforløbet.

Uddannelsesmålets sammenhæng til TAK'er

Med afsæt i loven om social service relaterer uddannelsen sig primært til følgende to tilhørende arbejdsmarkedsrelevante kompetencer, (TAK'er) og skal kvalificere deltagerne inden for disse:

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

- a. 'Kommunikation og samarbejde inden for børne- og ungeområdet'
- b. 'Medvirke til børns og unges udvikling'

Uddannelsen kan også relatere sig til de to resterende TAK'er inden for den fælles kompetencebeskrivelse: 'Sundhedsfremme og sygdomsforebyggelse ift. børn og unge' og 'Igangsættelse af aktiviteter med og for børn og unge'. Dette pga. lovkravet om dagtilbuddets samarbejde med forældrene om at opfylde de overordnede mål for børnenes liv og udvikling. Det betyder, at hele jobområdet baserer sig på et samarbejde med forældrene.

I **TAK a)** står bl.a., at medarbejderne samarbejder om opgaven med pårørende/forældre, og at de medvirker til at opbygge en samarbejdskultur, der bygger på respekt for de involverede parter holdninger, roller og opgaver. Hertil skal medarbejderne kunne identificere dilemmaer og modsætninger i samarbejdet. Medarbejderne skal kende til, at de er i et ansættelsesforhold, hvor der er lovmæssige krav om samarbejde med forældrene.

I takt med samfundets udvikling til et komplekst samfund har forventninger og syn på forældresamarbejdet som nævnt ændret sig. Forældresamarbejde ses som nævnt som et spændingsfelt mellem et øget fokus på individet (barnet), nye forældretyper/-roller og nye roller for den pædagogiske medarbejder. Relationerne mellem barn, forældre og pædagogiske medarbejdere stiller i dag nye udfordringer til forældresamarbejdet. Af betydning for samarbejdet bliver derfor, hvordan den enkelte deltager reflekterer over egne normer og holdninger i mødet med forældrene.

I kapitlet 'Ideeer til tilrettelæggelse' vil der blive givet en række forslag til temaer, som man kan arbejde med for at udfordre deltagernes refleksioner over spændingsfeltet med henblik på at udvikle kompetencer til at imødekomme udfordringen.

I **TAK b)** står bl.a., at medarbejderne udfører pædagogisk og omsorgsrettet arbejde i pædagogiske dagtilbud i forhold til børn med almindelige behov herfor. Medarbejderne skal i det daglige arbejde kunne udfordre børns og unges potentialer, og de skal have forståelse for professionelles særlige ansvar for omsorg og udvikling af den pædagogiske praksis.

Udvikling af kompetence til at gøre sig pædagogiske overvejelser og tilrettelægge aktiviteter, der tager udgangspunkt i den enkeltes forudsætninger og udviklingsmuligheder, er centralt i denne tak. Denne kompetence skal kunne formidles til forældrene og skal kunne indgå i samarbejdet med forældrene. Det betyder, at medarbejderne skal kunne gøre sig relevante faglige observationer og overvejelser. De skal kunne formidle disse til forældrene med henblik på at kunne begrunde deres handlinger med et konstruktivt og fremadrettet fokus og med henblik på at kunne indgå i et samarbejde om at finde løsninger i relation til en fælles opgave.

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

I henhold til Lov om social service, § 8a om pædagogiske læreplaner i dagtilbud for børn og unge, bliver det særlig centralt, at de pædagogiske medarbejdere udvikler kompetencer til at formidle det pædagogiske arbejde med henblik på at indgå i et samarbejde med forældrene om den pædagogiske praksis og om udarbejdelse og evaluering af de pædagogiske læreplaner. Forældrebestyrelsen skal godkende de pædagogiske læreplaner.

I kapitlet ”Idéer til tilrettelæggelse” gives forslag til, hvordan den pædagogiske medarbejder kan arbejde med at formidle observationer og konkrete hændelser på en professionel og udviklingsorienteret måde.

Generelt

Medarbejderne arbejder selvstændigt og i samarbejde med barnets familie, kolleger og andre relevante samarbejdspartnere om opgaven. Kompetencen er således udbredt på de fleste arbejdspladser i jobområdet. Derfor er der et behov for, at hver enkelt medarbejder kan deltage i at samarbejde med forældrene, fx med henblik på at kunne arbejde med pædagogiske læreplaner. Der er også behov for, at den pædagogiske medarbejder kan indgå i dialog med forældrene og formidle konkrete hændelser vedrørende barnet til forældrene. Det vil dog være forskelligt, hvilke muligheder der på de konkrete arbejdspladser vil være for at arbejde med og deltage i forældresamarbejde - se nedenfor om mulige jobfunktioner.

Deltagerforudsætninger

Det anbefales, at deltagerne inden uddannelsesstart har både elementær teoretisk viden og praksiserfaring fra området, især vedr. emnerne samspil og relationer samt kommunikation/dialog. Deltagerens faglige og personlige forudsætninger i forhold til uddannelsesmålet vil afhænge af arbejdsorganiseringen på den enkelte arbejdsplads:

- Der vil være forskellige muligheder for at indgå i forældresamarbejde set i forhold til tildeling af ansvarsområder for pædagoger og pædagogmedhjælpere. I nogle dagtilbud vil pædagogmedhjælperen indgå på lige fod med pædagogerne i såvel uformelle som formelle fora, dvs. det daglige forældresamarbejde, planlagte forældresamtaler og forældrearrangementer. I andre dagtilbud vil pædagogmedhjælperen primært indgå i den daglige kontakt med forældrene.
- Dagplejeren arbejder ofte alene, men arbejder i nogle situationer sammen med dagplejepædagogen eller andre dagplejere i legestuer. Dagplejeren er således ofte alene om det daglige uformelle forældresamarbejde; typisk vil dagplejepædagogen deltage ved planlagte forældresamtaler og i andre formelle samarbejdsfora.

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

Struktur

Det anbefales, at deltagerne har uddannelsesbevis fra 'Pædagogmedhjælpere i daginstitutioner' eller 'Grundkursus for dagplejere'. Derudover kan deltagerne med fordel have uddannelsesbevis fra uddannelserne:

- Samspil og relationer i pædagogisk arbejde
- Brugerindflydelse i pædagogisk praksis

Deltagere, som arbejder i dagtilbud med svagt stillede børn og familier, kan anbefales uddannelserne 'Sorg- og krisearbejde i omsorgs- og pæd. område' og 'Arbejdet med risikobørn og -unge'.

Deltagere, som arbejder i dagtilbud med børn af flygtninge eller indvandrere, kan anbefales uddannelsen 'Interkulturel pædagogik'.

2. Ideer til tilrettelæggelse

Det anbefales, at der tages afsæt i deltagernes egne praksiserfaringer, og at deltagerne arbejder med egne praksisfortællinger.

Det kan fx indgå i uddannelsesforløbet, at deltagerne udarbejder deres egen praksisfortælling og i en projektor organiseret form arbejder med, hvordan de udfordringer, som fortællingen evt. stiller, kan imødekommes.

Herved kan deltagerne under forløbet arbejde med analyse af egen praksis og udarbejdelse af handleforslag. Analysen kan ske ved, at deltagerne stiller arbejds spørgsmål til fortællingen, som de under forløbet arbejder med at svare på, efterhånden som de tilegner sig mere viden om temaet. Brug af mindmap kan være velegnet til det konkrete arbejde med at stille spørgsmål til fortællingen.

Arbejdsspørgsmålene kan fx stilles på baggrund af en undren over handlinger og reaktioner eller ud fra et ønske om at sætte en bestemt udviklingsproces i gang. På denne måde arbejder deltagerne implicit med analyse og dokumentation samt analyse af egen praksis; og deltagerne tilegner sig redskaber til fortløbende at dokumentere og udvikle egen praksis.

Det anbefales også, at der på uddannelsen arbejdes eksemplarisk, dvs. at deltagerne arbejder med at udvikle kommunikative og refleksive kompetencer, fx ved at arbejde i grupper og ved at inddrage projektarbejdsformen. Herigennem kan deltagerne arbejde med refleksion, gruppeprocesser, kommunikation, dialog og anerkendende relationer.

Forslag til temaer i uddannelsesforløbet

1. Lovgrundlaget for forældresamarbejde

Samarbejde, dialog og læring kan være de centrale elementer her. Der kan arbejdes med at udfolde lovgrundlaget. Her kan deltagerne inddrage egne erfaringer for at forstå at bruge loven.

Der kan arbejdes med, hvilken betydning de samfundsmæssige forandringer har for værdisættelse af forældresamarbejdet.

2. Forskellige former for forældresamarbejde

Formelle og uformelle former for forældresamarbejde er centrale elementer her.

Der kan arbejdes med, hvordan de formelle samarbejdsfora organiseres og planlægges, ligesom der kan arbejdes med de mere uformelle kontakter med forældrene med henblik på at sikre dialog og læring for alle parter.

Deltagerne kan overveje mulighedsbetingelser bredt set for at skabe 'det gode forældresamarbejde'.

3. Roller og relationer i spændingsfeltet mellem barn, pædagogisk medarbejder og forældre

Her er det konkrete arbejde med forholdet mellem barn, pædagogisk medarbejder og forældre i fokus.

Der kan arbejdes med den præsenterede model (trekant). Deltagerne kan her inddrage egne praksiserfaringer til en forståelse af forholdet mellem barn, forældre og egen rolle.

4. Synliggørelse af faglighed – observere og beskrive

Et observerende og beskrivende fagsprog er centralt element her.

Der kan arbejdes med, hvorledes deltagerne kan udvikle et observerende og beskrivende fagsprog, ligesom deltagerne kan arbejde med, hvorledes observationer og teori kan indgå i analyser af hændelser for herigennem at skabe fagligt kvalificerede løsningsforslag.

Der kan arbejdes med, hvorledes teori og praksis kan spille konstruktivt sammen, og hvordan begge elementer kan indgå i refleksioner over 'den gode praksis'.

5. Dialog, kommunikation og anerkendende relationer/forholdemåder

Udviklende dialog, gensidig forståelse og anerkendende forholdemåder er de centrale elementer her.

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

Der kan arbejdes med 'dialog og det fælles tredje' (Benedicte Madsen, 2000 - se litteraturliste). Deltagerne kan overveje, hvordan dialogen bedst sikres, herunder fx: deres egen rolle, fysiske rammer, det valgte tidspunkt, modtagerens interesse og indstilling til formidlingen og dialogen samt hvad de vil opnå med dialogen.

6. Egne holdningers betydning i forældresamarbejdet

Betydning af at bevidstgøre egne fordomme, opdragelsesværdier og livsformer og at reflektere over disse i samarbejdet med forældrene er centrale elementer her.

Der kan arbejdes med, at deltagerne bevidstgør egne fordomme etc. i relation til deres egne praksiserfaringer.

Der kan arbejdes med, hvordan man undgår en 'dem-og-os-tankegang' – ved fx at tage afsæt i tilgange som 'den udviklende dialog' og 'læring gennem dialog'.

3. Opgaver og undervisningsmaterialer

Se Litteraturliste mv.

4. Litteraturliste mv.

Litteraturlisten er vejledende og ikke udtømmende. Undervisere kan inspireres af listen både i forhold til egen forberedelse af uddannelsesforløbet og i forhold til at søge anden og nyere aktuel litteratur og lovstof – dette også ved, at litteraturlisten indeholder links til websider, hvor ny viden kan søges, ligesom der gives en række links, der kan inspirere til udvælgelse af ny litteratur. Litteraturlisten kan også anvendes af deltagerne i uddannelsesforløbet.

Tema 1: Lovgrundlaget

Lov om social service. LBK nr. 97 af 17/02/2005 (Historisk).

Vejledning om dagtilbud m.v. til børn efter lov om social service. VEJ nr. 53 af 06/03/1998. www.social.dk.

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

Tema 2: Forskellige former for forældresamarbejde

Velkommen i institutionen. Inspirations- og arbejdshæfte. Af Margrethe Brun Hansen, Lene Lind & Carsten Ringsmose. Dansk Pædagogisk Forum, 2004.

Mere forældresamarbejde. Af John Andersen og Kjeld Rasmussen. Dansk Pædagogisk Forum, 1996.

Forældresamarbejde. Af Elise Stendevad. Alinea, 2003.

Forældresamtaler. Af John Andersen og Kjeld Rasmussen. Dansk Pædagogisk Forum, 1995.

Fagforeningen FOA, www.foa.dk

Fagforeningen BUPL, www.bupl.dk

Tema 3: Nye roller og relationer

De kompetente forældre. Af Margrethe Brun Hansen. Gyldendal, 2001.

De nye forældre og deres børn. Af John Aasted Halse. Børns Vilkår, 2000.

Den nye forældregeneration. Tema i tidsskriftet 0-14, nr. 4-00.

Signalement af den moderne pædagog. Tema i tidsskriftet 0-14, nr. 1-01.

Forstå mig dog! Af Lene Lind. Hans Reitzels Forlag, 1994.

Krævende forældre som ressource. Af Christian Andersen m.fl. Artikel i fagbladet Børn & Unge, nr. 8, 2004.

Barndomspsykologi. Af Dion Sommer, Hans Reitzels Forlag, 2004.

Modernisering af den offentlige sektor. Af: Katrin Hjort. Erhvervs- og voksenuddannelsesgruppen, RUC, 2000.

Ansvar og værdier. En undersøgelse i børnefamilier. Af Dines Andersen & Anne Dorthe Hestbæk. Socialforskningsinstituttet 99:22, 2000. www.sfi.dk

Udvikling og perspektiver - Dagtilbud til børn - Rapport 3. Evaluering foretaget for Socialministeriet under ledelse af Søren Smidt, RUC. Socialministeriet (www.sm.dk), marts 2003.

Forældresamarbejde i pædagogiske dagtilbud

Grundlæggende undervisningsmateriale

Forældresamarbejde med etniske minoritetsforældre – udfordringer og dilemmaer i daginstitutionen. Af Vibe Larsen. Artikel i Tidsskriftet Vera, nr. 31, maj 2005.

Tema 4: Synliggørelse af faglighed

Pædagoger under forandringspres. Af: Peter Ø. Andersen. Artikel i Tidsskriftet Asterisk, 9-2003. Danmarks Pædagogiske Universitet.

Pædagogik, udvikling og evaluering. Af: Peter Ø. Andersen. Gyldendal Uddannelse, 2002.

Tema 5: Kommunikation

Reflekterende processer. Af Tom Andersen. Dansk Psykologisk Forlag, 1996.

Organisationens dialogiske rum. Af Benedicte Madsen. I: *Organisationsudvikling gennem dialog* af H. Alrø. Aalborg Universitetsforlag, Aalborg, 1996.

Dialog og gensidig forståelse. Af Benedicte Madsen. Dafolo Forlag, 2000.

Kommunikation med og om børn og unge. Af Birgit Bruun. Artikel i: *Moderne psykologi*. Red. af Birgit Bruun & Anne Knudsen. Billesø & Baltzer, 2001.

Appreciative Inquiry. Af Carsten Hornstrup og Jesper Loehr-Petersen. Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2001.

Sprog og anerkendelse som bindeled i forandringsprocesser. Af Carsten Hornstrup. Artikel i: *Magt, Passion Kommunikation*. Af Peter Rosendal Frederiksen m.fl. Dafolo Forlag, 2002.

Tema 6: Egne normer og holdninger

Mytternes teori og praksis. Af Thomas Davidsen. I: Samvirke, Januar 2001.